

FOLYÓIRATCIKKEK

61/69

001.814.2:681.325.67

PEEKABIT, a fénylyukkártyás keresési elv alkalmazása computeren természetes nyelvű szövegek keresésére. /PEEKABIT, computer offspring of punched card PEEKABOO for natural language searching./ - HUTTON, F.C. = Communications of the ACM, 11.k. 9.sz. 1968. p.595-598.

A dokumentum, ha tartalomjegyzéket vagy tárgymutatót tartalmaz, úgy tekinthető, mintha már indexelve lenne. Mivel azonban ez az "indexelés" természetes nyelvű szöveget ad eredményként és ebben a szövegben az indexszavak különböző alakban fordulhatnak elő, a visszakeresés nehézkes. Tovább nehezíti a visszakeresést az is, hogy a computernek először a mondatot szét kell bontania szóközökkel elhatárolt különálló szavakra és minden egyes szót össze kell hasonlítani egyenként a kérdést összetevő minden egyes szóval.

Csökkenthető a keresési idő, ha a szavak hosszát egységesítik, esetleg /szervezési okoknál fogva/ 12 karakter hosszúságra. Ez azonban azt jelenti, hogy a hosszú szavak végét levágják /csökken az információtartalom/ és a rövid szavakat szóköz karakterekkel töldják ki /növekszik a tárolókapacitás-igény/.

Másik módszer szerint a kereséshez ilyen egységesített hosszú szavakat használnak, míg a kiíratáskor az ugyanabban a computerben tárolt teljes szöveget íratják ki.

A keresési idő és a memóriailagény nagymértékben csökkenthető, még teljes szövegek keresésekor is, a következő módszerrel.

A szöveg egy sorában levő összes releváns szót egymásra olvasva helyezik el a memóriában. Ezt a maszkképzésnek nevezett műveletet úgy hajtják végre, hogy egy adott helytől kezdve beírják az első, majd ugyanettől a helytől kezdve a második stb. relevánának talált szót. Ezek szerint a memória megfelelő rekeszeiben a releváns szavakat ábrázoló jelcsoportok szuperpozíciója áll elő. A kérdést is hasonló módon viszik be a computerbe és kereséskor a kérdést reprezentáló, valamint a dokumentumokat reprezentáló maszkot hasonlítják össze.

Ezt a műveletet Hollerith lyukkártya segítségével a következőképpen szemléltethetjük. A lyukkártya első oszlopától kezdve egymásra lyukasztják az első, második stb. releváns szót. A kérdéskártyát a kérdés szövegéből kiválasztott releváns szavakat alkalmazva ugyanilyen módon lyukasztják ki. A két kártyát egymásra téve megállapítható, hogy lyukasztásuk azonos-e. Ha a lyukasztás azonos, akkor a dokumentum releváns szavai és a kérdés releváns szavai azonosak.

Az elvégzett kísérletek azt mutatták, hogy ezzel az egyszerű módszerrel a computeres teljes-szöveg-keresési idő felére csökkenthető. A kísérlethez a Nuclear Science Abstracts 33 000 tételét használták fel. Egy tétel átlagos hossza kilenc szó /egy-egy szó közeli-tőleg hét karakteres volt/.

A program eredményességét azonban további javításokkal is növelték.

Ha egy helyen egy lyuk már megjelent, a további lyukak ráhelyezése már nem jelent semmiféle információt a keresés részére. Ebben a rendszerben tehát értékes és egyértelmű információt csak a lyuk hiánya ad. Mivel a keresés szempontjából a huszonhat angol betű és a tíz számjegy a fontos, ezekre nézve különleges kódrendszert alkottak meg, melyben a gyakrabban előforduló betűket kisebb jelstírustű karakterekkel ábrázolták. Ezzel azt érték el, hogy a maszkképzésnél kevesebb helyen jelent meg lyuk, azaz a többértelműség /pseudo-relevancia/ csökkent az általánosan használt IBM-BCD kódrendszerhez viszonyítva.

További javítást eredményezett a rendszerben az a tény, hogy már az adatok beolvasásakor leszámolták az egyes releváns szavak megjelenési gyakoriságát és a beolvasott információt a leggyakrabban megjelenő fogalmak szerint részekre bontották. E részeken belül az egyes mondatok /sorok/ jellemzésére használt maszkok képzésénél a vonatkozó - csoportképző - fogalmat már nem használták fel. Tehát a keresés két műveletben zajlott le: első lépésben megkeresték a csoportot a csoportképző fogalom /egy-egy gyakran előforduló releváns szó/ segítségével, majd a többi fogalomból képzett maszk segítségével kerestek tovább.

Ez a módszer különösen használható rövid szövegsoroknál, nemcsak computeres on-line visszakeresésre, hanem indexek, szakjegyzékek, vagy más, kézzel kereshető mutatók készítésére is. Jól használható mágnes-tárcsás memóriával rendelkező rendszerekben, akkor is, ha a computer memóriája szavas felépítésű és kisebb egységekre nem is címezhető.

/Schiff B./

62/69

002:65.012.4

A vezetők, kutatók és a tájékoztatási szakemberek döntéselőkészítő munkája. /Studijní činnost' fidičich, tvůrcich a informačnich pracovníků./ - WIESENBERGER, I. - Metodika a technika informací, 10.k. 5.sz. 1968. p.13-23.

A vezetők és kutatók munkájának egyik leglényegesebb eleme a döntés. A jó döntést elő kell készíteni. Ennek az alábbi fázisai vannak:

- a kérdés megismerése;
- a kérdéssel kapcsolatos problémakör egészének áttekintése és mérlegelése;
- az előzőek alapján helytálló következtetések levonása.

A vezetők és kutatók a tapasztalatok szerint a döntéselőkészítésre fordított teljes idejükből 40-30-30 %-ot használnak fel az egyes fázisokra. Az utolsó fázisban az időráfordítás fele az irodalom

összesítésére, fele pedig a javaslat, a koncepció stb. megfogalmazására esik.

A tájékoztatási szakemberek munkája lényegében a döntéselőkészítés egyes fázisainak megfelelően alakul:

az információs források és az információk figyelemmel kísérése és gyűjtése, azaz a felderítő munka;

a gyűjtött források és információk értékelése, azaz az elemző munka első része;

az elemzés által lehetővé tett következtetések levonása, azaz az elemző munka második része.

Az elmondottakból következik, hogy az információs tevékenység eredményei a vezetők és kutatók döntéselőkészítő tevékenységének egyes fázisaiban alapként használhatók fel. A becslések szerint a fejlődés jelenlegi szakaszában az első fázis munkáinak 50-90, a másodiknak 30-60, a harmadikának legfeljebb 10 %-át végezhetik a tájékoztatási intézmények. Ez a részesedés - és vele a tájékoztatási munka megbecsülése - a jövőben fokozódni fog. Ennek - egyebek között - egyik előfeltétele, hogy a vezetők és kutatók, illetve a tájékoztatási szakemberek közötti együttműködés erősödjék és elvívé váljék. Az együttműködésnek különféle formái lehetnek, de a tájékoztatási szakemberek illetékességének felső határát világosan meg kell fogalmazni; ők felelősek egy-egy kérdés, probléma állásának lehető leghitelesebb feltárásáért, részben az ebből levonható következtetésekért vagy az ennek alapján tett javaslatokért, de soha az ezek megvalósítása irányában tett intézkedésekért, döntésekért.

/Futala T./

63/69

002:681.3

A könyv az "ipari" társadalomban. /Das Buch in der industriellen Gesellschaft./ - RUEGG, W. = Libri, 18.k. 2.sz. 1968. p.131-140.

Az "ipari" társadalomban minden nemzedék tudásszintje még életében megkétszereződik. A könyvtárak szerepét egyre inkább átveszik az un. információs bankok, adatbankok számítóberendezései és az oktatógépek. Marad-e helye az írásbeli közlésnek, a könyvnek az "ipari" társadalomban? A könyv a többi tömegközlelési eszköztől tárgyi formájában különbözik: térben és időben közvetlenül és szabadon felhasználható információhordozó. A könyv tartalmával a felhasználó közvetlenül kommunikációs kapcsolatba léphet; a könyv mint információhordozó kölcsönözhető, cserélhető, évekre, évszázadokra félretehető, újra felfedezhető, és tartalma technikai eszközök nélkül átvihető a tudatba. Nem szerves része egy gépi programnak, amely csak bizonyos feltételek mellett /azaz külső energia felhasználásával minden egység funkcionálása az információnak meghatározott kódnyelvre való lefordítása esetén/ kommunikál.

Az elektronikus berendezések monologikus és analogikus alapelveivel szemben a könyv közlésmódja dialógus. Az írott mű kapcsolatot teremt a szerző és az olvasó között, valamint az olvasó és a mű között, s ez a vélemények összehasonlításának a lehetőségét biztosítja. A programokban tárolt információk rendszerezettek, ezért csak a rendszerbe illő kérdések tehetők fel és csak azokra kapható válasz.

A könyvnek az "ipari" társadalomban speciális feladata van: a valóság alakításának kötetlen, nyílt eszköze. Az elektronikus adatfeldolgozó rendszerekre a mai, komplikált műszaki, ipari szerkezetű társadalomnak szüksége van. A könyv feladata viszont, hogy az információkat sokoldalú megközelítésben, gondolatcsere formában közölje az olvasóval, időt hagyva a gondolkodásra, állásfoglalásra.

Az "ipari" társadalom közlésrendszere nem átmenet az írott információhordozótól más információhordozóra: az elektronikus adatfeldolgozás, a programozott oktatás nem helyettesítheti a könyvet, hanem az "ipari" társadalom kommunikációs lehetőségeit növeli.

/Szepesváry T./

64/69

002.6:027.7/437/

A felsőoktatási intézmények könyvtárainak helyzete a tudományos-műszaki információs hálózatban. /Postavení, vysokoškolských knihoven v síti vědeckotechnických informací./ = ONDRÁŠKOVA, K. = Technická knihovna, 12.k. 11.sz. 1968. p.321-330.

1968. január 1-én Csehszlovákiában a felsőoktatási intézményekben 72 központi és 1600 intézeti, tanszéki könyvtár működött. Állományuk meghaladta a 8 és fél millió kötetet, s így az állami tudományos könyvtárak állományának több mint 60 %-át tette ki. Éves gyarapodásuk 440 ezer kötet, az összes állami tudományos könyvtár gyarapodásának 70 %-a. 176 ezer olvasójuknak egy év alatt 3 millió 200 ezer kötetet kölcsönöztek: ez 60 %-a az összes állami tudományos könyvtár kölcsönzőforgalmának.

A felsőoktatási intézmények könyvtárai ennek ellenére mindeddig szinte semmiféle szerepet nem játszanak a tudományos-műszaki információs hálózatban. E tény alapvető okát nem-nyilvános voltukban, illetve ebből kifolyóan hihetetlenül rossz személyzeti ellátottságukban /országosan 431 főfoglalkozású dolgozó! / és anyagi-műszaki felszereltségük minimális voltában kell keresni.

Noha a felsőoktatási intézmények könyvtárai elvileg többé-kevésbé helyesen látják kettős funkciójukat, nevezetesen a pedagógiai, illetve a tudományos kutatást szolgáló funkciót, az adott körülmények között ellátásuk nem kielégítő.

A nagyon időszerű fejlesztés célravezető utjai tekintetében még nem jegecesedtek ki egyértelműen az elképzelések.

A szerző azt javasolja, hogy a fejlesztés három ütemben menjen

végbe. Egy-egy ütemnek egyszeresmind a könyvtári szolgálat meghatározott körét kell megjavítania. A három fejlesztési ütem végeredményeként a felsőoktatási intézmények könyvtárai szervesen bekapcsolódnának az országos információs hálózatba.

Az első fejlesztési ütem lényege, hogy a könyvtárak saját lehetőségeikhez képest nyújtsanak kielégítő szolgáltatásokat fenntartó intézményük hallgatóinak és kutatóinak. Ennek előfeltétele egységes és optimális ellátási normák bevezetése, az adminisztráció gépesítése, a katalóguscédulák sokszorosításának megoldása; autóval, leolvasó készülékkel, könyvkötéssel és fotolaboratóriummal való rendelkezés, elégséges személyzet.

A második ütemben a műszaki felsőoktatási intézmények könyvtárai szoros együttműködésének kellene megvalósulnia, mégpedig olyképpen, hogy ágazatonként egy-egy könyvtár irányításával együttműködve történjék a beszerzés, bevezessék a telex utján való kölcsönzést, központi katalógust építsenek ki, általában egyszerű munkamegosztással éljenek. Ebben az ütemben kerülne sor a műszaki-tudományos információs rendszer és az akadémiai hálózat könyvtáraival, az állami tudományos könyvtárakkal, valamint - a nem profilba vágó tanszékek ellátása érdekében - a nem műszaki jellegű felsőoktatási könyvtárakkal való együttműködés kiépítésére is regionális keretekben. Ennek feltétele mindenekelőtt a műszaki felszerelés /telex, lyukszalag-írógép/ biztosítása.

A harmadik fejlesztési ütemben a regionálisan együttműködő könyvtárak - profiljuknak megfelelően - országos és nemzetközi kooperációba kezdenének. Ennek keretében rendelkezésre bocsátanák a megfelelő műszaki könyvtárnak saját tevékenységük ott hasznosítható eredményeit, automatikusan feldolgozott adataikkal cserekapcsolatba lépének a szakmailag illetékes nemzetközi központokkal, határterületeiket illetően pedig regionális keretekben kooperálnának más könyvtárakkal. Ennek feltétele a megfelelő szakmai és nyelvi felkészültségű káderek biztosítása.

/Futala T./

65/69

02:002/46+8//061.3/

Spanyol és latin-amerikai könyvtárosok szemináriuma a könyvtári és dokumentációs szolgáltatások tervezéséről. /Ibero-American Seminar on Planning of Library and Documentation Services./ - ZARAGOZA, V. L. = Unesco Bulletin for Libraries, 22.k. 4.sz. 1968.jul.-aug. p.166-172, 188.

A címben említett szeminárium Madridban zajlott le 1968. február 5. - március 2. között. Megtartását az a tény tette szükségessé, hogy a spanyol és latin-amerikai könyvtárosok belátták, hogy a könyvtári és dokumentációs szolgáltatások kiterjesztésének és fejlesztésének problémáit a könyvtárak és a nevelés közötti kapcsolat, valamint a kapcsolatnak a szociális és gazdasági fejlődésre kifejtett hatása szemszögéből kell vizsgálni. Ehhez széles körű statisztikai, gazdasági

gi és szociológiai ismeretekre van szükség. Új elgondolásokat kellett kidolgozni a könyvtári szolgáltatások tervezését illetőleg, vélemény- és tapasztalatszerésre kellett módot adni, új fogalmakkal és lehetőségekkel kellett megismerkedni ahhoz, hogy a könyvtárosi technikát minden egyes ország a maga gazdasági, társadalmi és nevelési fejlettségének megfelelően tudja alkalmazni.

E szükségleteknek megfelelően a szeminárium programjában szerepelt a könyvtári és dokumentációs szolgáltatások kiterjesztésével és javításával kapcsolatos problémáknak a gazdasági és társadalmi fejlődés, különösen pedig a nevelés fejlődésének szemszögéből történő elemzése; kiemelkedő tudású latin-amerikai és spanyol könyvtárosok ilyen tárgyú tapasztalatainak közkinccsá tétele; a könyvtári szolgáltatások tervezési módszerének és technikájának tökéletesítése.

A szeminárium a következő témákat tárgyalta:

- a/ a gazdasági és társadalmi fejlődés,
- b/ neveléspolitikai és általános nevelés-tervezés,
- c/ a tudomány és technika haladása,
- d/ tömegkommunikációs eszközök,
- e/ a spanyol nyelvű audio-vizuális eszközök és a bibliográfiai output jelenlegi helyzete, fejlődésének iránya,
- f/ a statisztika alkalmazása a könyvtári szolgáltatásokban,
- g/ a könyvtári szolgáltatások tervezése.

A szeminárium legfontosabb mozzanatát a résztvevők vitái alkották. A viták alapját részben az Universidad de Madrid /Madridi Egyetem/ professzorainak, részben más szakértőknek az említett témákról tartott előadásai, valamint C.V. PENNA előadása képezte. PENNA - többek között - a jelenlegi helyzetet elemezte; szerinte a könyvtári és dokumentációs szolgáltatások tervezése a nevelési, tudományos és kulturális tervezés részeként fogható fel egy ország vagy vidék társadalmi-gazdasági fejlődésének keretében. A jelenlegi helyzet felmérése a résztvevők által kitöltött kérdőívek alapján történt. A felmérés során nagyon sok fogyatékosra derült fény. Megállapították, hogy a könyvtári szolgáltatások tervezése általában nincs összhangban a nevelés, a tudomány és a kultúra fejlődésével, nincsenek jó tervezési módszerek, nem jó a könyvtárosképzés. A különböző könyvtár-típusok nem tesznek eleget rendeltetésüknek. A nemzeti könyvtáraknak pl. egyéb könyvtárak hiányában, hatáskörükön kívüli feladatokat is el kell látniuk. Korlátozott pénzügyi lehetőségeik miatt azonban sem szervezések, sem ellátottságuk nem elég színvonalas. A legjobban ellátott könyvtárak az egyetemi és szakkönyvtárak, de ezek a megfelelő koordináció hiánya miatt nem elég kihasználtak. A könyvtárépületek nem megfelelőek, a képzett könyvtárosok száma egyetlen országban sem éri el a szükséges létszámot. Nem állnak rendelkezésre olyan statisztiz-

तिकai adatok, melyek a könyvtári és dokumentációs szolgáltatások tervezését lehetővé tennék.

Mintán C.V. PENNA előadásából világossá vált e tervezés célja, a kérdőívre adott válaszokból pedig a könyvtári és dokumentációs szolgáltatások hiányosságai, a szeminárium megfogalmazta a konkrét feladatokat és akciótervet állított össze, melyben a részfeladatok megvalósítását különböző szervekre bízta. Ezek a feladatok a következők:

statistikai felmérésekkel meg kell állapítani, mennyit költenek könyvtárakra és meg kell határozni az elérendő színvonalat, tehát azt, hogy a különböző könyvtártípusokban hány könyv és a könyvtáráépületben mekkora terület jusson egy-egy olvasóra;

gondoskodni kell megfelelő könyvtárosképzésről;

meg kell fogalmazni minden egyes könyvtártípus általános célját, és minden országot segíteni kell abban, hogy az általános célokat saját szükségletei szerint módosítsa;

publikációk útján fel kell hívni a könyvtáros társadalom figyelmét a könyvtári és dokumentációs szolgáltatások tervezésének fontosságára;

meg kell nyerni különböző nemzeti szervezetek, könyvtárkutatói intézmények, magán alapítványok érdeklődését, gazdasági és technikai támogatását.

Mіндеzen feladatok irányítására és összehangolására munkacsoportot kell szervezni, amelyet az UNESCO-nak kellene szaktanácsokkal ellátni.

/Németh É./

66/69

02/481/

A norvég könyvtárügy története és fejlődési irányzatai. /Emerging patterns in Norwegian librarianship./ - ELLSWORTH, C.R. = The Library Quarterly, 38.k. 2.sz. 1968.ápr. p.168-183.

Norvégiában 1902-ben fogadták el az első könyvtári törvényt; e törvény szolgált a norvég közművelődési könyvtárak országos fejlesztési tervének alapjául. 1903-ban állították fel az A/L Biblioteksentralen-t /Állami Könyvtári Központ/, amely a norvég könyvtárügyet irányítja.

A központ jelenleg a következő feladatokat látja el:

tanácsokat ad a közkönyvtárak szolgáltatásaival kapcsolatban;

évente beszámol e könyvtárak helyzetéről;

gondoskodik az állami támogatás szétosztásáról;

felügyeleti és koordináló tevékenységet folytat;

kiadja a Bog og bibliotek c. kéthavonta megjelenő folyóiratot és a Bogbladet c. negyedévenként megjelenő, iskolai könyvtárakkal foglalkozó szaklapot.

Az 1902-ben elfogadott könyvtári törvényt 1935-ben, 1947-ben, majd 1955-ben módosították. 1955-ben jelentősen emelték a könyvtári szubvenciók maximumát és gondosan körülírták a szubvenció feltételeit, a szubvenciók ellenében támasztott követelményeket.

Az első könyvtárosképző tanfolyamot KILDAL szervezte 1911-ben. Jelenleg az Universitet i Oslo-n /Oslói Egyetem/ belül folyik hároméves könyvtárosképzés, amely két szakaszra oszlik; a második szakaszt jelentő három szemeszterben kerül sor a könyvtárosok szakosítására, közművelődési és gyermekkönyvtári, iskolai könyvtári, valamint tudományos és szakkönyvtári tagozatok szerint. A főiskolán a könyvtárosok részidős oktatása is folyik.

A tudományos és szakkönyvtárak szervezése és tevékenységük országos szintű összehangolása a második világháború utáni korszak terméke. A fejlődés három szakaszban ment végbe: az analízis és felmérés szakaszát /1946-1949/ a szervezés időszaka /1950-1958/ követte, az 1959-től tartó fejlődést pedig lényegében a növekedés jellemzi. A fejlődést elsősorban három tényező kölcsönhatására vezethetjük vissza:

a tudományos és műszaki, a mezőgazdasági és a társadalomtudományi országos kutatótanács létrehozására;

a felsőoktatási intézmények expanziójára;

a könyvtári egyesületek helyi, országos, skandináv és nemzetközi szintű tevékenységére.

A tudományos könyvtárak eme fejlődésében az Universitetsbiblioteket i Oslo /Oslói Királyi Egyetemi Könyvtár/ - az ország nemzeti könyvtára - és az Universitetsbiblioteket i Bergen /Bergeni Egyetemi Könyvtár/ kulcsfontosságú szerepet játszott.

A második világháború után a skandináv országok regionális szintű könyvtári tevékenysége nagyobb léptékűre lépett előre. Koordináló szervezeteket hoztak létre, konferenciákat rendeztek, megszervezték a skandináv közművelődési könyvtárosok nyári tanfolyamát, s létrehozták a Norske Forskningsbibliotekarers Forening-et /Norvég Szakkönyvtárosok Szövetsége/. E szövetség jelentős fejlesztési terveket dolgozott ki és valósított meg a közelmúltban.

Jelenleg két irányzat figyelhető meg a norvég tudományos könyvtárak fejlődésében. Az egyik a lehető legnagyobb foku szakosodás irányzata, amint ez a közelmúltban alapított könyvtárak esetében látható. A másik irányzat az egyes könyvtárak tevékenységének széles körű koordinálása és olyan nagy könyvtári hálózat kialakulása, amely túllépi az országhatárokat is.

/Ungvári Gy./

67/69

025.5:654.145+778.14.072

Információ-továbbítás telex és mikrofilmlap segítségével. /Telex/microfiche method for transfer of information./ - VAN DER WOLK, L.J. = Microfiche Foundation Newsletter, 1968.máj. 16.sz. p.2-6.

A könyvtárak feladata információval ellátni az olvasót helyben vagy máshol, s olyan hatékonyan és gyorsan, ahogy csak lehet. Régen csak levélben küldött kéréssel, s a dokumentum kölcsönzésével juttathatták el egyik könyvtárból a másikba a szükséges anyagot, majd fotokópiák készítése és elküldése váltotta fel a rövid terjedelmű dokumentumok átkölcsönzését. Jelenleg korszerű módszernek tekinthető a telex útján megrendelt mikrofilmlap szolgáltatása. A telex közlés-mód egyszerű és hiteles, mert írásban megmarad. Kezelését könnyű megtanulni, azonkívül olcsó és gyors. A mikrofilmlapot vagy megrendelésre készíthetik el, vagy meglévő mikrofelvételek másolataként szolgáltatják.

A telex és mikrofilmlap-készítő berendezés beszerzése esetén az alább felsorolt szervezeti alapelveket célszerű figyelembe venni:

1. a telexet a könyvtár olyan helyiségében kell felállítani, ahol biztosítható a rendszeres kapcsolat fenntartása más könyvtárakkal;

2. a telex lehetővé teszi a beérkező kérések egyéni kezelését. Közvetlen kapcsolat útján a megrendelő azonnal választ kap kérdésére;

3. a mikrofilmlap szolgálatnak a beérkező kéréseket lehetőleg 24 óra alatt teljesítenie kell;

4. a mikrofilmlap árának kifizetését ésszerűen kell megszervezni. A szerző szerint a legcélravezetőbb lenne az IFLA /International Federation of Library Association = Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége/ által ajánlott megoldás, a könyvtárak közötti ingyenes másolatszolgáltatás.

/Tőkés L./

68/69

027:336.574.1/73/

A könyvtárak országos szintű támogatásának újabb programjai az Egyesült Államokban. /Recent national aid programmes for libraries in the United States./ - PRICE, P.P. = Unesco Bulletin for Libraries, 22.k. 3.sz. 1968.máj.-jun. p.129-136.

Az Egyesült Államokban a szövetségi kormányzat első könyvtár-finanszírozási programját 1956-ban állította fel. Azóta e támogatás csak növekedett, s 1968-ra a kongresszus már 361 millió dolláros közvetlen szubvenciót szavazott meg a könyvtáraknak.

A felsőoktatás támogatásáról szóló 1963. évi, valamint az elemi

iskolai és alsófokú középiskolai oktatás támogatásáról szóló és a felsőoktatással kapcsolatos 1965. évi törvények végrehajtási utasításainak keretében az iskolai és egyetemi könyvtárak jelentős közvetett támogatásban részesültek és részesülnek.

A közművelődési könyvtárak elsősorban a helyi kormánysszervek hatáskörébe tartoznak. A könyvtári szolgáltatásokról szóló 1956. évi törvény 8t éven keresztül évente 7,5 millió dolláros szövetségi támogatást irt elő az amerikai közművelődési könyvtárak részére. E program népszerűnek bizonyult, s így újabb 8t évre meghosszabbították. A segélyprogram kezdetben csak a vidéki körzetekre vonatkozott, 1964-ben azonban a nagyvárosokra is kiterjesztették. 1966-67-ben már 40 millió dollárt irányoztak elő közművelődési könyvtárak építésére és 35 milliót szolgáltatásaikra. A program kedvező kihatásai 65 millió amerikaiat érintenek.

Az amerikai könyvtárügy egyik legnagyobb fogyatékoságát a szakképzett könyvtárosok hiánya jelenti. Az ALA /American Library Association = Amerikai Könyvtári Szövetség/ hivatalos felmérése szerint a könyvtári feladatok normális ellátásához több mint 100 000 újabb könyvtárosra lenne szükség. Ráadásul e hiány csak égetőbbé válik a lakosság növekedése, a beiskolázás fokozódása, a könyvtár megnövekedett feladatai, valamint az információtárolás és -visszakeresés korszerű módszereinek megjelenése következtében. A kormánysszervek a könyvtárosképzésre fordított összegek emelésével, gyorsított tanfolyamokkal, a gyors képzés és továbbképzés kiterjesztésével stb. igyekeznek a problémának segíteni. Az 1968-as költségvetés 4,5 millió dollárt irányzott elő 3500 könyvtáros korszerű elméleti és gyakorlati továbbképzésére.

Az 1967/68-as költségvetési évben jelentős összeget fordítanak könyvtártudományi kutatásokra és az orvostudományi szakkönyvtárakra is.

/Ungvári Gy./

69/69

027.7:002

Tájékoztatói és dokumentációs tevékenység a Brassói Műszaki Főiskolán. /Activitatea de informare și documentare la Institutul politehnic din Braşov/ - ABĂITANCEI, M. = Probleme de Documentare și Informare, 2.k. 8.sz. 1968. p.493-498.

A publikációk számának szédületes növekedése következtében eljutottunk a "dokumentáció válságához".

Minden tudományos, műszaki és kulturális tevékenységben a bőséges információ a siker kulcsa. A megfelelő információt azonban csak úgy lehet szolgáltatni, ha

1. a publikációk feltárásával és válogatásával,
a publikációk elemzésével a válogatás érdekében,
a dokumentumok tartalmának elemzésével és feldolgozásával

akkumuláljuk az információkat;

2. a felhasználók rendelkezésére bocsátjuk az információkat.

Az Institutul politehnic din Braşov /Brassói Műszaki Főiskola/ Központi Könyvtára megvalósítja mindezeket a célkitűzéseket.

A könyvállományt a könyvtár kölcsönzési osztálya propagálja. Katalógusokkal, bibliográfiákkal támogatja a hallgatók igényeinek kielégítését.

A könyvtár dokumentációs osztályán havonként kb. 150 folyóirat-számot dolgoznak fel, melyekből kb. 950 cikk adatait gyűjtik. A főiskola négy karának megfelelően a könyvtárba járó szakfolyóiratok profilja: mechanika, gépgyártás-technológia, erdőgazdaság és faipar. A dokumentalisták kiválasztják az érdekes cikkeket, a címeket lefordítják, majd ETO-rendszerű szakkatalógusba rendezik.

A havonként megjelenő Buletinul de Informare c. tájékoztatóban a 950 cím két nagy csoportra osztva jelenik meg: Mechanika és gépgyártás-technológia; Erdőgazdaság és faipar. A két nagy csoporton belül az anyagot decimális rendszer szerint szakozzák.

A tájékoztató a folyóiratcikk-címeken kívül műszaki és tudományos híreket, bibliográfiákat, az új fordítások jegyzékét, román tárlalmányok leírását, szabadalmakat, kongresszusok és kiállítások időpontját is tartalmazza. A dokumentumok átfutási ideje 3 hónap. A tájékoztatót elküldik a tanszéki könyvtáraknak, a diákokhoz könyvtárainak, valamint 40 olyan gyárnak, amelyekkel a könyvtár cserekapcsolatban áll.

Kérésre a könyvtárban témafigyelést is végeznek hazai és külföldi forrásokból. A témafigyelés nyelve román, hogy a szakembereknek nyelvi nehézségekkel ne kelljen megküzdniük.

A tájékoztató és dokumentációs részlegben jelenleg 5 szakbibliográfus, egy középfokon végzett könyvtáros, négy fordító és egy gépíró működik.

/Bárán D.-né/

70/69

061.6/47/.02:002:65.015.14

A tudományos kutató- és tervezőintézetekben az információs folyamatokra fordított idő vizsgálata. /Исследование времени, затрачиваемого на информационные процессы в НИИ и КБ./ - ZVEZSINSZKIJ, Sz.M. = Naucno-Tehniceszkaja Informacija, 1. Szerija, 7.sz. 1968. p.11-14.

A L'vovszkij proektno-konstruktorszkij tehnologiceszkij institut-ban /Lvovi Technológiai Tervező Intézet/ a szerző - kérdőíves módszerrel - 209 munkatárstól /95 %-nak volt teljes, 5 %-nak be nem fejezett felsőfoku végzettsége/ gyűjtött be adatokat arról, hogy mennyi időt fordítanak hetente saját informálódásukra, és hogy az miképpen oszlik meg.

Vizsgálatának eredményeit a következő táblázat összegezi:

A megkérdezettek beosztása /és száma/	Időráfordítás órában az információk					Összes időráfordítás /és a 41 óras munkahét	
	keresésére	kiválogatására	előzetes analízisére	olvasásra	saját publikációhoz való felhasznál.	órában	%-ában
Osztályvezetők /4/	4,7	3,2	3,2	5,6	0,5	17,2	/42,0/
Részlegvezetők /22/	2,9	2,0	1,8	5,2	-	11,9	/29,0/
Csoportvezetők /28/	2,7	2,0	1,6	4,6	-	10,9	/26,6/
Konstruktőrök /44/	3,0	1,9	1,7	5,0	0,1	11,7	/28,8/
Tervezők /32/	2,8	1,8	1,1	6,6	-	12,3	/30,0/
Technológusok /30/	2,2	1,3	1,4	5,7	-	10,6	/25,9/
Kutatók /21/	3,2	1,5	1,8	7,0	-	13,5	/32,9/
Közgazdászok /28/	2,3	1,9	1,1	4,7	-	10,0	/24,4/
Átlagos ráfordítás /209/	2,8	1,82	1,52	5,43	0,03	11,6	/28,3/

A továbbiakban ezeket az adatokat szembesíti más /szovjet, lengyel, NDK- és USA-beli/ vizsgálatok adataival. /A hivatkozott vizsgálatok bibliográfiai adatai a cikk végén megtalálhatók./ Összegezés-ként megállapítja, hogy az egyes irodalomkutatási folyamatokra, mozzanatokra fordított idő megoszlása nem kedvező. Az információk felkutatására fordított időt a kutatók a feldolgozásra használhatnák fel, ha helyettük a keresést a tájékoztatási intézmények végeznék.

/Futala T./

71/69

65.012.45:659.21:681.325.67

Tudományos konferenciasorozat a vezetők tudományos-műszaki és gazdasági tájékoztatásáról. /Konferencja naukowa poświęcona zagadnieniu informacji naukowo-technicznej i ekonomicznej w zarządzaniu./
= Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji, 13.k.4.sz.1968.p.33-34.

A Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa /Szervezés és Vezetéstudományi Társaság/ 1968. áprilisában-májusában konferenciasorozatot rendezett Varsóban, Krakkóban és Wrocławban a vezetők tá-

jékoztatásának kérdéseiről. A rendezőség összesen 300 résztvevőre számított, ehelyett azonban több mint ezren voltak jelen a sorozat egyes ülésein. Ez is a kérdés aktualitásáról vall. Az előre közzétett referátumok három problémakörrel foglalkoztak:

1. az információknak a központi szervek és az információs rendszer szükségletei szerint való alakítása;
2. az iparági és vállalati információ;
3. a tájékoztatási tevékenység közben alkalmazott technika, módszerek és eszközök.

A vitában összesen 54-en szólaltak fel. A sorozat dokumentumait és hozzászólásait publikálni fogják.

A határozatok leszögezik, hogy a döntésekhez valamennyi szinten szükség van a megfelelő mennyiségű és megfelelően tárolt információkra, az információs tevékenységnek tehát a népgazdasági termelés állandó elemévé kell válnia. Emiatt gondot kell fordítani az információs rendszernek a népgazdaság különböző szintjeihez való adaptálására, a korszerű módszerek és formák bevezetésére. Rá kell szoktatni - mondják tovább a határozatok - a vezetőket az információk felhasználására.

Gondoskodni kell a tájékoztatási szakemberek kiképzéséről. Az információ a gépesítés, a computerok alkalmazása felé fejlődik: gondoskodni kell róla, hogy Lengyelország ne maradjon le e tekintetben. Főként a világszinten termelő vállalatoknál kell biztosítani a tájékoztatás minél előbbi korszerűsítését.

Krakkóban és Wroclawban a fentiekén kívül még az állami információs vizsgák létesítését, valamint az elméleti kutatómunka megindítását sürgették. A lengyel gyártmányu computeroket információ-visszakeresési programokkal kell ellátni, és külföldről sem lenne szabad átvenni olyan computert, amelyhez nincsenek mellékelve ezek a programok. Végül gyakran szóba került, hogy a szabadalmi információ, valamint általában az információs rendszer anyagi ellátottsága terén igen nehéz a helyzet.

/Futala T./

72/69

778.14.072:778.148.2

Mikrofilm a kereskedelemben és az iparban. A Caps Equipment Limited újdonságai. /Microfilm in commerce and industry - recent developments from Caps Equipment Limited./ = Data Processing, 10.k. 3.sz. 1968.máj.-jun. p.160-161.

Évek óta érezhető - a kereskedelmi és ipari területen használható - olcsó olvasókészülékek hiánya. A Caps Equipment Limited nemrég piacra hozott egy ilyen készüléket: neve Project 1, ára 75 £. Ez az összeg kb. a fele a hasonló készülékek árának. A Project 1 35 mm-es mikrofilmek és ablakos kártyák olvasására használható. A Caps Ltd. a

National Research Development Corporation /Nemzeti Kutatásfejlesztési Tanács/ támogatásával 400 000 £-ba kerülő kutatási programot valósít meg, ennek egyik eredménye a Project olvasókészülék. Sikerét bizonyítja, hogy a prototípus bemutatása után hamarosan 200 megrendelés érkezett e készülékre, melyet többnyire műszaki rajz felvételek leolvasásához használnak. Vetítőfelülete 40 x 54 cm; mivel nagytársa 12-szeres, egyszerre egy teljes mikrofilmfelvétel kivetíthető. A lámpaház és filmtartó a készülék tetején, az élességbeállító gomb az oldallapon kapott helyet. Alaptípusa 50 wattos izzóval működik. Gyártanak egy 100 wattos izzóval ellátott változatot is olyan olvasóhelyek használatára, ahol a külső fény erős /ára 81 £/. Két másik változat gyártását is tervbe vették 16 mm-es tekercsfilm és mikrofilmlap leolvasására. A Caps Ltd. jelentős szerepet vállalt a mikrofilmlapok angliai elterjesztésében.

Létrehozta a Midas elnevezésű mikrofilmlap rendszert /Micro-imaged-data addition system = adatkiegészítésre alkalmas mikrofelvételző rendszer/. A Midas felvevőgéppel új mikrofilmlapokat lehet készíteni és régieket új felvételekkel lehet kiegészíteni. A filmlap bármely kiválasztott részére lehet fényképezni 1:20 arányú kicsinyítéssel legfeljebb 24 x 33 cm méretű dokumentumokat. A mikrofilmlapok olvasására és visszanyagítására Caps rendszerű elektrosztatikus olvasó-másoló készüléket ajánlanak. 16 mm-es objektívjével legfeljebb 30-szorosra nagyíthatók a mikrofelvételek, a nagyítás elkészítése gombnyomásig egyszerűsítve automatizált. Negatív és pozitív eljárásos kidolgozás egyaránt lehetséges, vagyis pozitív nagyítást nyerhetünk nemcsak negatív, hanem pozitív mikromásolatokról is.

/Tókécs L./

! ! !